

MÁTYÁS KIRÁLY FEKETE SEREGE.

Közel 70 éve annak, hogy a «Tudományos Gyűjtemény», az akkor majd egyetlen magyar tudományos folyóirat, Fejérvövi Lászlótól egy igen érdekes dolgozatot hozott Mátyás király fekete seregéről,¹⁾ mely még az akkor ritka kitüntetésben is részesült, hogy azonnal átvétetett, bár csak kivonatban, egy tekintélyes német történelmi folyóiratba is.²⁾

Azóta Mátyás király e nevezetes alkotásáról két dolgozat jelent meg; az egyik Gyárfás Istvántól «A fekete sereg»³⁾ címet viseli ugyan, de inkább Mátyás király hadjárataiból beszél el részleteket, s hozzá azon tévhitben van, mintha a fekete sereg lett volna Mátyás győzelmeinek kizárólagos eszköze, s Mátyás király hadseregét a fekete sereggel azonosítván, minden hőstettet neki tulajdonít; egyebekben pedig Fejérvövi dolgozatánál jóval alább áll, s azt csupán a fekete sereg némely részeinek Kinizsi által történt megsemmisítésével, mit különben Bonfin és Istvánfy alapján Fejérvövi is megemlíti, egészíti ki. A másik dolgozat Buzna Alajos egy cikke,⁴⁾ mely azonban újat szintén nem tartalmaz, s a Fejérvövi által már megvont határok közt mozog.

Mind e dolgozatok alapját legnagyobb részben Bonfin képezi,

¹⁾ Fejérvövi László, Első Mátyás magyar királynak fekete serege. Tudományos Gyűjtemény; 1823. évfolyam, III. kötet 1—27. lap.

²⁾ Hormayr's Archiv; Jahrgang 1824, 717—732. lap.

³⁾ Gyárfás István, A fekete sereg; Századok, 1877. évfolyam 500—509, 617—629. lapok.

⁴⁾ Buzna Alajos, Hunyadi Mátyás hadseregének vázlatos ismertetése; Ludovika Akadémia Közlönye, 1878-ik évfoiyam III. és IV. füzet.

mely Meynert ismeretes munkájához ¹⁾ szintén a legtöbb adatot szolgáltatta.

Midőn mi a magunk részéről a fekete sereg kérdését újból fölvetjük, s a nagy király halálának négyszázados évfordulója alkalmából kiadott jelen ünnepi füzetben, Mátyás király e jeles alkotásáról újból megemlékezünk, sajnos, nem vagyunk abban a helyzetben, hogy a fekete seregről birt eddigi tudásunkat kiegészíthetnők, előbbre vihetnők; egyszerűen azon okból, mert 1878 óta nem publikáltatott semmiféle okirat, mely a kérdésre új világot vethetne.

Hogy azonban mégis írunk a fekete seregről, ezt azért tesszük, hogy a Gyárfás dolgozata óta lassankint gyökeret verni kezdő ama tévhitet, mintha Mátyás dicsőségének eszköze egyedül és kizárólag a fekete sereg lett volna, melyhez azután közel áll azon felfogás is, hogy Mátyás király győzelmeit nem is magyarok, hanem a csehek vívták volna ki, visszautasítani, kiítani segítsünk.

A fekete sereg fölállításának időpontjául 1463-at vehetjük, a mikor is a király Giskra meghódolása után cseh rabló-csapatának nagyobb részét királyi zsoldba fogadta, s azt új szervezettel látva el, s szigorúan fegyelmezve, belőlök hasznavehető csapatot teremtett. Az első cseh zsoldos dandár, tehát a fekete seregnek első és törzssztaga az lehetett, melyet Mátyás király 1463 nyarán dengelegi Pongrácz János vezérlete alatt a török betörések által folyton fenyegetett magyar alföldre küldött le.

Ámde sem Bonfin, sem más kútfő a fekete sereg első fölállítása alkalmával birt számerejéről, sem pedig annak későbbi szaporodásáról, s az egész intézmény további fejlődéséről *biztos* adatokat nem közöl.

Annál azonban meglehetősen valószínűséggel állítható, hogy a fekete sereg első szervezése alkalmával 6—8000 főnél több nem volt, valamint az is, hogy a fekete sereg e létszáma Mátyás uralkodásának további folyama alatt is csak keveset szaporodhatott, s hogy az 10—12,000 főt, nézetünk szerint, soha meg nem haladott.

Ez állítások támogatására a következők szolgáljanak: Mátyás hadseregében nem a gyalogság, hanem a lovasság volt mindenkor

¹⁾ Meynert, Das Kriegswesen der Ungarn, Wien, 1876.

túlsúlyban; kivéve természetesen a cseh zsoldosokat, melyeknél a lovasság, mint fölötte drága fegyvernem, a fekete seregnek alig számbavehető töredékét képezte; mivel pedig Mátyás hadserege közönséges viszonyok közt 25,000 főt meg nem haladott, s 35,000 főre csak olyankor emelkedett, midőn osztrák, morva, sziléziai vagy cseh segélyhadakat nyert hadműveletei támogatására; mivel továbbá az arány a gyalogság és lovasság közt leggyakrabban 1:2 volt s csak ritkán 2:3, s ez utóbbi csak akkor, ha a királyi sereghez szövetséges, illetőleg a cseh-morva rendek által állított gyalogság is csatlakozott, végre mivel a gyalogságot még a királyi seregben is nem egyedül és kizárólag a fekete sereg képezte, hanem ott rác, de sőt magyar gyalogság is volt, kétségtelen, hogy a fekete sereg, mint állandó kir. gyalog hadosztály, 10—12,000 főnél nagyobb létszámra nem emelkedett.

E 10—12,000 főben alig számítottunk többet, mint legfeljebb 1000 nehéz cseh lovas; a hadosztály túlnyomó nagy része kizárólag páncélos, paizsos, lándzsás és muskétás gyalog volt. Lovasságot, még pedig a legkitünőbb lovasságot, eleget szolgáltatott a nemzeti véderő, lovasokat zsoldba fogadni Mátyásnak szükséges nem volt.

A fekete sereg említett létszáma mellett szól a hadi költség is, mely szerint a fekete sereg tartása évnegyedenkint 100,000 arany forintba került; mivel pedig a zsoldos harcosok negyedévi illetékét a meglevő hiteles adatok szerint átlagban 10 arany forintra tehetjük, a költség is 10,000 főnyi átlagos létszám mellett tanúskodik.

A cseh zsoldosok, kiket Mátyás seregébe évenként befogadott, csak a fekete sereg — néha elég nagy — fogyatékainak pótlására szolgálhattak, de nem létszámának fölemelésére.

Megállapítván tehát azt, hogy Mátyás király hadseregének a fekete sereg, vagyis inkább *fekete hadosztály* csak egy részét, még pedig *kisebb részét* képezte, nem lehet kétségünk abban sem, hogy Gyárfás téved, még pedig a magyar nemzeti dicsőség rovására téved, midőn azt állítja, hogy: «a fekete sereg vívta ki úg a nagy király, mint országa részére a vitézség és harci dicsőség Európa-szerte fényes hírnevét». ¹⁾

¹⁾ Gyárfás i. m. 617. lap

Készséggel elismerjük azt, hogy «Mátyás nagy hadjáratainak biztos alapja»¹⁾ a fekete sereg volt. Mátyás királynak, mint nagy hadvezérnek, ki hadműveletei gyorsaságával hatott s az ellenséget hadaival elárasztotta, mielőtt az a háborúra még csak előkészületeket is tett volna, a magyar nemesi fölkelés, s általában a bandériális véd-szervezet nem felelt meg. Neki egy harczedzett, kitünően fegyelmezett s a harczra *mindenkor kész*, állandó seregetest kellett, mely a hadjáratot kedvezően megnyitotta, s melyet a főpapok és főurak bandériumai és esetleg a magyar nemesség fölkelő csapatai később követvén, a nyert előnyöket kiegészíteni, kiaknázni, s végre biztosítani segítettek.

E fontos célra a fekete sereg kétségtelenül kitünő eszköz volt a király, mint a sereget fölhasználni tudó jeles hadvezér kezében; de a hadjáratok folytatására, a dicsőség kivívására, a fekete sereg soha és semmi szín alatt elegendő nem lett volna.

Fényesen bizonyítják ezt az 1469-ik és 1482-ik évi hadjáratok. Az elsőben Mátyás király a főnemeselek bandériumait, a kötött fegyverszünetre támaszkodva, pihenés végett hazabocsátja, s csak a zsoldos hadosztályt, a fekete sereget tartja magánál. S mi történik? A váratlan megjelenő Victorint még megveri ugyan és elfogja, de Henrik által megveretik, a Kárpátokig visszavetetik, s Hradistyéhez csak akkor térhet ismét vissza, midőn a fekete sereg támogatására siető nemzeti véderő megjelenik. A második hadjáratban a király körül fogja Hainburgot, s több kisebb császári hadat visszaver; de azután a császár seregétől az egyedül álló fekete sereg vereséget szenved, a király Pozsonyig kénytelen visszavonulni, s Hainburg ostromát csak akkor folytathatja, midőn a fekete sereg a nemzeti véderő által is támogatatik.

Fejérvövi ellentete Gyárfásnak, s midőn azt mondja: «De én ezt (a fekete sereget) ezen király legjobb és legvitézebb seregének nem állítom», az igazsághoz közelebb jár. A fekete sereg bátor, vitéz, harczedzett volt, de nem volt sem bátrabb, sem vitézebb, sem harczedzettebb, mint Mátyás király magyar csapatai, kiknek a kivívott győzelmekben legalább is annyi részök volt, mint a csehekből álló fekete seregnek.

¹⁾ Gyárfás, u. o.

A nagy király bölcsességéről és hadvezéri fényes tulajdonságairól tanúskodik, hogy a zászlója alatt küzdő, különféle nemzetekhez tartozó hadi népek faji és nemzeti tulajdonait észszerűen fölhasználni, kiaknázni tudta. A heves vérű magyar csapat volt az, mely mindent letipró rohamával az ellenség sorait megbontotta; de ha rohamát rögtön siker nem követte, gyorsan meghátrált; a harcban állhatatossága, kitartása nem volt. E tulajdonokat a fekete sereg bírta, mely «elő fal»-ként állott meg, szilárdan és rendületlenül, feltartóztatva az ellenséget mindaddig, míg a magyar csapat gyülekezett s új rohamot intézett. A portyázásokra, lesállításokra a ráczokat alkalmazta, kik e szolgálatra kiválóan alkalmasok valának, s vállalataik természetéhez képest vagy csehek, vagy magyarok által támogattattak.

Midőn tehát a fekete sereg vitézségének teljes igazságot szolgáltatunk, nem tehetjük azt, mint Gyárfás tette, a magyar nemzet dicsőségének rovására, s nézeteinkkel inkább Fejérvölgyihez csatlakozunk, s óhajtanók, hogy minden magyar író, midőn nemzete múltjáról ír, szem előtt tartaná, hogy a historia nemes hivatása az, hogy a nemzetet nevelje, erkölcsét, szellemét fejleszse s az ősök dicsőségét nemhogy kisebbítené, de azt megerősíteni, terjeszteni igyekezzék.

«Erősebb talpkövön áll — azt mondja Fejérvölgyi¹⁾ — a magyaroknak századoktól fogva világszerte tettekkel bebizonyított hadi dicsősége, mintsem hogy az a fekete seregtől kölcsönzött híresedés nélkül szűkölködne. Mátyás király idejében is a magyar nép volt lelke, veleje s dereka az ő táborának; akkor is a magyarok által mentek véghez a legnevezetesebb esetek. A magyaroké volt a kenyérmezei híres diadal; ők voltak, kik Jaiczát és Szabácsot kemény télben megvették, magyar seregek voltak, kik a hazánkba becsapó, rabló és pusztító török hadakat Temesvárnál Pongrácz János vajda alatt, Kövinél, Haramnál, Posszasinnál Kinizsi Pál, Vuk despota és Haraszi Ferencz alatt, a Dráva és Száva köziben Szokoli Mihály és Péter alatt ezrenként leverték; magyar seregek voltak, kik Brünnt és Spielberget Magyar Balázs alatt, Olmützot a király vezérlése alatt meghódították, Boroszlót és a magyar

¹⁾ Fejérvölgyi i. m. 24—25. l.

tábort a mellett, három-négyszer annyi cseh, lengyel és tatár hadak ellen megoltalmazták, s az ellenséget végtére is hátrálni kénytelenítették; magyar nemes vitézek voltak, kik Veszelnél Victorin herceget a harcban elfogták; magyar seregek voltak, kik az ausztriai hadjáratokban minden csatában, várak és erősségek megvívásában jeleskedtek.»

A fekete sereg közreműködött tehát a magyarok dicső királyának fényes győzelmeiben, de nem volt azoknak főtényezője. A magyar hadi dicsőség kivívásában az elsők mindenkor a magyar vezérek, a magyar nemesség, a magyar hadak voltak.

HUSZÁR IMRE.